

הרב משה שטרנבוך מח"ס מועדים וזמנים וש"ס

גדר מצות קידוש בשבת

אמנם במקום אחר הבאנו דברי הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל במצה, דאף שיצא בכזית, אם אכל יותר מקיים בכל מה שאוכל מ"ע דאכילת מצה. דייק כן מלשון הרמב"ם רפ"ו דמצה: „מ"ע מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות וכו' ומשאל כזית יצא ידי חיובו". הרי התחיל שמ"ע לאכול מצה, ולא קאמר כזית, שבכל מה שאוכל מקיים מ"ע, רק מטיים „ומשאל כזית יצא ידי חיובו“, והיינו חיובו יצא, אבל בכל כזית וכזית מקיים מ"ע. וכבר קדם לפרש כן המהר"ל מפראג, ומפרש בזה הא דאמרינן בגמרא (פסחים קח.), „השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא“, שהכוונה בזה היא שיצא בכזית, אבל מצוה בכל מצה, שמקיימין בליל ט"ו בכל אכילת מצה המ"ע. ומפרש דהא דמטיים הרמב"ם שאם היסב בסעודה משובח היינו במצה דוקא (דבריו בזה צ"ב ולא משמע כן בלשון הרמב"ם שם).

ובהעמק שאלה על השאלות (נ"ג) מאריך להוכיח שכן הוא בכל המצות. ואף בשופר, אף שיצאין המ"ע בט' קולות, כשאנו תוקעין מאה קולות, מקיימין עוד המ"ע. ונראה שכן הדין בקידוש, שבכל עת שמוכיר קדושת השבת מקיים המ"ע ד„זכור את יום השבת לקדשו“. וזהו היסוד שחיקנו בכל תפלה לומר ברכה מקדש השבת, ואף שיצא קידוש בפעם ראשונה, הנה כל פעם שמקדש יצא, ולכן אף שיצא בתפלה, אם חזר ומקדש קיים מ"ע, ואם הידר בכוס או בהזכרת יציאת מצרים יצא המ"ע בהידור, דשייך עוד קיום אף שיצא, וכמ"ש.

ובהגהות חתם סופר (שו"ע או"ח ר"ס רע"ג) העלה, שבתפלת ליל שבת צריכים לכון שלא לצאת חובת קידוש שיקיים המ"ע גופא בהידור על הכוס. משא"כ ביה"כ שחל בשבת מסיק שראוי לכון לצאת דוקא, כיון שאין מקדשין כלל, ע"ש. ובעצם אין צורך לכון שלא לצאת רק סתמא, כל אדם מכון לצאת בקידוש על היין דוקא (וכן נראה בתשובותיו או"ח כ"א). אבל המ"א הוכיח מהגמרא שמדמה הברלה וקידוש אהדדי שיצאין בתפלה וזהו עיקר המצוה. ויש לפרש הטעם שמצות זכירה בכניסה מיד, עיין בפסחים קה: „דכל כמה דמקדמינן ליה עדיף ומחבבינן ליה“, ובביה"ל ר"ס רע"א האריך בזה, ושפיר תקנו חז"ל שמיד בתפלה יצאין, או רצו שנקיים המצוה מדאורייתא ואחר כך מדרבנן פעמיים כמו בשופר שמקיימין מדאורייתא במיוחד בשלשים קולות, ואחר כך מדרבנן יש בזה הידור, עכ"פ אפשר שהמצוה לצאת בתפלה דוקא חובתו מה"ת, ול"ק הערת החת"ס שמבטל ההידור, שמקיים גם אחר כך המ"ע בהידור.